

Петров О. О.,

старший викладач кафедри германської і слов'янської філології
та зарубіжної літератури

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

«АКСІОЛОГІЧНІ ТЕРЕЗИ» ЯК ПОКАЗНИК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ І РОСІЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

Анотація. У статті проаналізовано усталене уявлення представників британської, німецької, української та російської лінгвокультур про щедрість і скупість як морально-етичні якості людини, яке унаочнено у вигляді «аксіологічних терезів». Досліджено вплив на домінування щедрості та скупості в зазначених лінгвокультурах тих чинників, які безпосередньо корелюють із рисами національного характеру представників згаданих лінгвоспільнот.

Ключові слова: концепт, морально-етичний концепт, концептна картина світу, лінгвокультура, зіставна лінгвокультурологія, «квадрат цінностей», «аксіологічні терези», фразеологія, національний характер.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань новітніх мовознавчих студій, у тому числі й зіставної лінгвокультурології, є встановлення лінгвокультурної значущості концептів, зокрема тих, які базуються на універсальних етичних категоріях. Морально-етичні концепти охоплюють сукупні аксіологічні смисли певних лінгвосоціумів: цінності, норми та настанови. Останні визначають правильні вчинки в тій чи іншій соціальній спільноті на основі базової опозиції «правильно – неправильно», на якій ґрунтуються й ціннісні орієнтири тієї чи іншої лінгвокультури. Як відомо, цінності можуть змінюватися разом з історичним і соціокультурним поступом мовної спільноти, з огляду на це вони стають об'єктом прискіпливої уваги дослідників. Найчіткіше подібні ціннісні зміни (переорієнтації) можна виявити, на наше переконання, під час розкриття ціннісного складника зіставлюваних у нашому дослідженні морально-етичних концептів брит. GENEROSITY – STINGINESS; нім. FREIGEBIGKEIT – GEIZ; укр. ЩЕДРІСТЬ – СКУПІСТЬ; рос. ЩЕДРОСТЬ – СКУПОСТЬ.

Змістові параметри бінарних морально-етичних концептів ЩЕДРІСТЬ – СКУПІСТЬ, зокрема їх ціннісний складник, є неповно висвітленими в сучасних дослідженнях [2; 4; 12; 20; 22; 25]. У попередніх розвідках [11; 13; 14; 15; 16; 17] нами (1) визначено філософсько-релігійний, психологічний і морально-етичний параметри концептів ЩЕДРІСТЬ – СКУПІСТЬ у британській, німецькій, українській і російській лінгвоспільнотах, (2) встановлено їх внутрішню форму (етимологічний аналіз), (3) здійснено дефінування (компонентний аналіз із певним залученням контекстного), визначено номінативні поля зіставлюваних концептів, (4) виокремлено найрелевантніші кореляції аналізованих концептів у межах концептосистем зіставлюваних лінгвокультур, (5) описано метафоричну модель когнітивної структури концептів ЩЕДРІСТЬ – СКУПІСТЬ, (6) визначено методологічне підґрунтя для встановлення ціннісних переорієнтацій у досліджуваних спільнотах на основі контрастивного аналізу зазначених морально-етичних концептів крізь призму методологічного

симбіозу зіставної лінгвокультурології, фразеології та корпусної лінгвістики. Нами було також запропоновано й описано модель кореляції бінарних морально-етичних концептів ЩЕДРІСТЬ – СКУПІСТЬ у вигляді «квадрата цінностей», де цінності (чесноти) й антицінності (пороки) розташовано у вигляді чотириполярної схеми за принципами «відкритий – закритий» і «норма – перевищення норми».

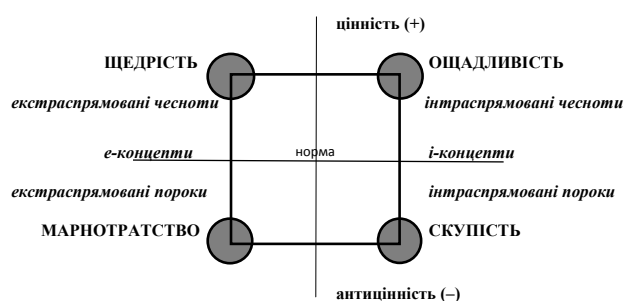

Рис. 1. «Квадрат цінностей»

Як зазначалося, розвиток етносів супроводжується перманентними змінами в ціннісних орієнтаціях їхніх представників, оскільки кожний етап розвитку суспільства спричиняє певні культурні зміни, які безпосередньо впливають на переорієнтацію ціннісних домінант. Цінності, діалектичними детермінантами яких є антицінності, постійно «рухаються» на аксіологічній шкалі (+) ↔ (-), синхронно взаємодіючи з останніми. У проекції на морально-етичні концепти ці зміни, які торкаються смислового обсягу їх ціннісних складників, ми унаочнили за допомогою «аксіологічних терезів» [17] (рис. 2).

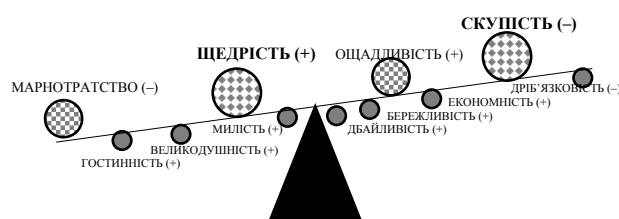

Рис. 2. «Аксіологічні терези»

«Аксіологічні терези» можуть демонструвати «хитання», тобто актуальні зміни ціннісних пріоритетів у тій чи іншій лінгвокультурі, де в процесі актуалізації тієї чи іншої цінності (чесноти) деактуалізується відповідна антицінність (порок).

Метою розвідки є висвітлення усталеного уявлення представників британської, німецької, української та російської лінг-

вокультур про щедрість і скупість як морально-етичні якості людини та його унаочнення у вигляді «аксіологічних терезів».

Виклад основного матеріалу дослідження. У попередніх розвідках, як зазначалося вище, ми встановили статус, роль і місце морально-етичних концептів ЩЕДРІСТЬ і СКУПІСТЬ у концептній картині світу (далі – ККС) британців, німців, українців і росіян крізь призму їхньої «душі» – фразеології. Остання, як відомо, «консервує» ціннісні норми, настанови та орієнтації певного етносу.

З огляду на це фразеологічні одиниці (далі – ФО), які об'єктивують концепти ЩЕДРІСТЬ і СКУПІСТЬ, передають установлені уявлення мовців про щедрість як чесноту і скупість як порок (гріх). Утім повне висвітлення ціннісних складників цих концептів передбачає також виявлення актуального ставлення представників досліджуваних лінгвокультур до таких морально-етичних якостей людини, як щедрість і скупість. Фактично мова йде про встановлення змін у ставленні до власності шляхом порівняння усталених (фразеологія) та актуальних (контекстний аналіз ключових слів на основі сучасних лінгвокорпусів) уявлень про щедрість і скупість.

Із цією метою необхідно спочатку встановити «усталені» положення концептів ЩЕДРІСТЬ і СКУПІСТЬ на «аксіологічних терезах» у кожній зіставлюваній лінгвокультурі. При цьому для визначення «усталеного» положення цих концептів потрібно залучити не лише результати й висновки проведеного нами в попередніх розвідках аналізу фактичного матеріалу, а й узагальнені висновки лінгвокультурологів, етнолінгвістів, психолінгвістів щодо особливостей менталітетів (національних характерів) британців, німців, українців і росіян, які стосуються їхнього ставлення до власності. Це означає, що в цих лінгвокультурах потрібно з'ясувати вплив на домінування щедрості або скупості тих чинників, які безпосередньо корелюють із «замкненими»/«відкритими» рисами національного характеру представників згаданих лінгвоспільнот:

1) залежність «замкненості»/«відкритості» характеру від «замкненого (вужького/тісного)» або «відкритого (широкого/вільного)» простору (ареалу) проживання носіїв зіставлюваних мов;

2) кореляція «замкненості»/«відкритості» характеру з домінуванням у відповідній спільноті індивідуалізму/колективізму;

3) залежність «замкненості»/«відкритості» характеру від раціональності/ірраціональності й прагматизму/непрагматичності представників досліджуваних лінгвокультур.

1. Британська лінгвокультура. Поняття «британський національний характер» є досить дискусійним і розмитим, оскільки тут фактично мова йде про чотири національні характери: англійський, шотландський, ірландський і валлійський. Тому доцільніше говорити про англійську мовну картину світу (далі – МКС), тому що англійська мова є тією основою, яка об'єднує ці чотири етноси. Утім якщо відштовхуватися від того факту, що МКС є головним стрижнем ККС, то це є вагомою підставою стверджувати про існування спільної для згаданих етносів концептної карти світу.

Отже, аналіз праць, присвячених дослідженню британського національного характеру, дає змогу виокремити основні його риси: емоційна стриманість, релігійність, дисциплінованість, раціональність (здоровий глузд), прагматизм та індивідуалізм [3; 8; 19]. Ці риси повністю узгоджуються з поняттям «острівна психологія», навколо якого й формується характер британців. «Острівна психологія» породила «острівну гор-

дість» британців та особливий тип їхнього патріотизму, який заснований на глибокому почутті безпеки – «острівній захищеності».

Саме «острівна психологія» є тим підґрунтям, на якому сформувалася відома британська стриманість, яка часто сприймається представниками інших лінгвокультур як емоційна «замкненість» британців. Ця стриманість на комунікативному рівні відображена в принципі ввічливості. Через це іноземці вважають британців, як правило, занадто манірними.

Прикметно, що географічна ізольованість, «замкненість/вужькість/тіснота» острівного простору вплинула не лише на емоційний світ мешканців Британських островів, а й на виникнення у британців особливо загостреного відчуття особистої свободи, яке безпосередньо корелює з їхнім чітко вираженим індивідуалізмом. Тому світосприйняття, поведінка, вчинки британців мають «внутрішній локус контролю» [26], коли людина схильна приписувати відповідальність за свою діяльність особистим зусиллям і здібностям, тобто, знову ж таки, не шукати причин досягнень/невдач за межами власного «Я».

Такий склад менталітету британців яскраво свідчить, що «замкненість» є інтегральною рисою їхнього характеру. Це надає вагомий підстави для сумніву стосовно твердження деяких науковців [12, с. 1145–1146], що характерною рисою британської нації є також їхня щедрість, оскільки «замкненість» і щедрість як «відкритість» взаємовиключають одна одну. На наше глибоке переконання, щедрість може бути актуальною у британській лінгвокультурі тільки у зв'язку з тим, що в останній домінує ошадливе ставлення до власності. Саме ошадливість британців активізує їхнє прагнення до щедрості як протилежної чесноти на осі «відкритий – замкнений/закритий», бо щедрість «відкриває» «душу» британців для благородства, великодушності, чуйності й моральної величі. А ці людські якості, як відомо, дуже цінуються у британській спільноті, де існує жорстка соціальна стратифікація.

Іншими словами, значна актуалізація певного концепту в конкретному комунікативному середовищі ще зовсім не означає, що він має в цьому середовищі домінувальний характер («лінгвокультурну вагу»). Так, про домінувальний характер морально-етичних концептів свідчить їх кваліфікація як рис національного характеру тієї чи іншої мовної спільноти. Водночас «лінгвокультурна вага» домінувальних концептів автоматично активізує протилежні їм концепти, які мають меншу «вагу», але більшу актуальність.

2. Німецька лінгвокультура. Основними рисами німецького національного характеру дослідники називають перманентне прагнення до порядку, емоційну стриманість, яка часто межує з чітко вираженим індивідуалізмом, ошадливість, консервативність (страх перед змінами; відсутність спротиву будь-якому владному режиму), раціональність (здоровий глузд, розважливність), прагматичність, перфекціонізм (особлива старанність під час виконання будь-якої роботи; прагнення досконалості в будь-чому), акуратність і пунктуальність [6; 23; 24].

Як бачимо, ошадливість закладена в німців у саму структуру національного характеру, тому очевидним є домінування цієї морально-етичної категорії в німецькомовному лінгвосоціумі. Мова йде, відповідно, і про пов'язану з нею скупість. Саме через це іноземці вважають німців дещо скупуватими.

Подібно до британців, витоками «закритого/замкненого» ставлення до власності в німців, як і їхнього «замкненого» характеру загалом, є, на нашу думку, «вужький» і «тісний», тоб-

то «замкнений», простір. Різниця полягає лише в тому, що для британців простір обмежується їхнім острівним положенням, а в німців ефект «замкненого» простору створює висока щільність населення Західної Європи (перманентне прагнення німців заховатися від усюдисущих «чужих» очей, закрити своє «я» вплинуло навіть на німецьку архітектуру, яка покликає забезпечити німцям хоча б яке-небудь усамітнення). Цей факт породжує «внутрішній локус контролю» німців, який є стрижневим елементом фактично для всіх названих якостей німецького національного характеру.

3. Українська лінгвокультура. Фактично всі дослідники українського національного характеру виокремлюють такі типові риси українців: волелюбство (прагнення до свободи), емоційність («кордоцентризм»), ірраціональність, релігійність, індивідуалізм, інтровертність (проектуювання власної активності на себе), упертість, працелюбство та гостинність [5; 9; 10; 21]. Зауважимо, що виникнення таких протилежних рис українців, як емоційність та індивідуалізм (тут можлива полярність передусім на осі «відкритість» – «замкненість»), пояснюється науковцями впливом на національний характер представників

цієї лінгвокультури тих умов, що пов'язані насамперед із географічним положенням території, ландшафтом, кліматом тощо.

Так, степ як домінуючий вид ландшафту вплинув на формування в українців, з одного боку, особливої емоційності (відомий український «кордоцентризм», сентиментальність, чутливість, ліризм), а з другого боку, чітко вираженого індивідуалізму (віддаленість українських поселень (хуторів) на степових просторах змушувала сподіватися в разі небезпеки тільки на власні сили; обмеженість, замкненість, локальність кола спілкування). Специфічність українського індивідуалізму полягає в тому, що він може виявлятися в схильності до непокори, призводити до заперечення будь-якої влади, спричинити самоізолювання, конфлікти, руйнування, неспокій тощо [9, с. 712; 10, с. 17–18]. Часто індивідуалізм українців в умовах пригнічення або дезорієнтації набував крайніх форм асоціального егоцентризму [5, с. 220].

Егоцентризм, «кордоцентризм», індивідуалізм, а найбільшою мірою інтровертність, яку окремо виділяють у психоемоційному складі українця, свідчать, що переважна частина рис українського національного характеру має «внутрішній локус

Таблиця 1

Порівняльна таблиця «відкритості» – «замкненості» національних характерів британців, німців, українців і росіян

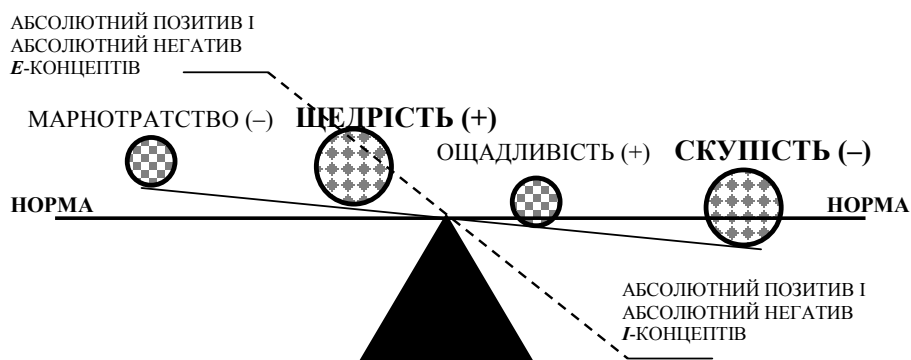
Лінгвокультура	Тип характеру за критерієм «відкритий» – «замкнений»	Основні чинники, які вплинули на формування типу характеру	«Усталені» уявлення про щедрість/скупість (на основі аналізу фактичного матеріалу)	«Переважання» «відкритого»/«замкненого» типу ставлення до власності на «аксіологічних терезах»
Британці	«замкнений»	1) «тісний/замкнений» острівний простір; 2) емоційна стриманість («замкненість»); 3) індивідуалізм («замкненість» зовнішнього/внутрішнього світу навколо власного «Я»); 4) раціональність і прагматизм (розважливе домінування его-інтересів, «замкненість» на своїх проблемах); 5) «внутрішній локус контролю»	позитивне про щедрість (із невеликою часткою амбівалентності)/негативне про скупість	ощадливість
Німці	«замкнений»	1) «тісний», «вужкий», «замкнений» простір Західної Європи; 2) емоційна стриманість («замкненість»); 3) індивідуалізм («замкненість» зовнішнього/внутрішнього світу навколо власного «Я»); 4) раціональність і прагматизм (розважливе домінування его-інтересів, «замкненість» на своїх проблемах); 5) «внутрішній локус контролю»	позитивне про щедрість (із певною часткою амбівалентності)/переважно негативне про скупість (частково амбівалентне)	ощадливість
Українці	скоріше «замкнений», ніж «відкритий»	1) «широкий/відкритий» простір; 2) емоційність («кордоцентризм», тобто переважання «замкненості»); 3) індивідуалізм і егоцентризм («замкненість» зовнішнього/внутрішнього світу навколо власного «Я»); 4) інтровертність («замкненість» на своїх проблемах); 5) «внутрішній локус контролю»	позитивне про щедрість (із певною часткою амбівалентності)/переважно негативне про скупість (частково амбівалентне)	ощадливість
Росіяни	«відкритий»	1) «широкий»/«відкритий» простір; 2) «відкрита» емоційність; 3) колективізм; 4) «зовнішній локус контролю»	позитивне про щедрість (із невеликою часткою амбівалентності)/дуже негативне про скупість (мізерна частка амбівалентності)	щедрість

Таблиця 2

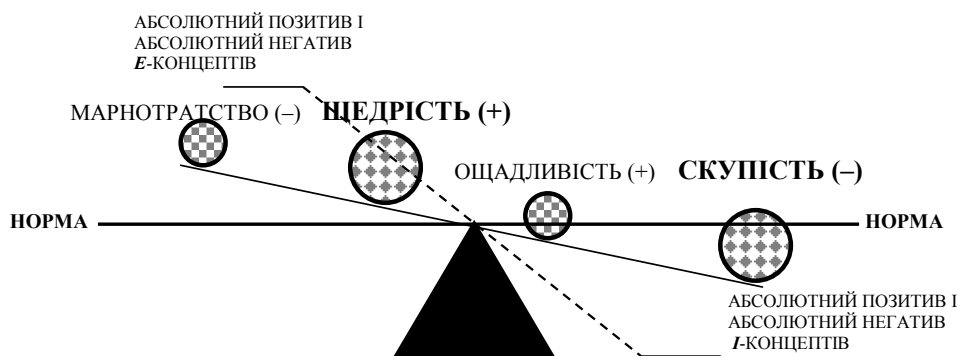
Порівняльна таблиця спільних і відмінних рис національних характерів британців, німців, українців і росіян

Лінгвокультура	«замкненість»	емоційна стриманість	індивідуалізм	раціональність	прагматизм	«внутрішній локус контролю»
Британці	+	+	+	+	+	+
Німці	+	+	+	+	+	+
Українці	+	–	+	–	–	+
Росіяни	–	–	–	–	–	–

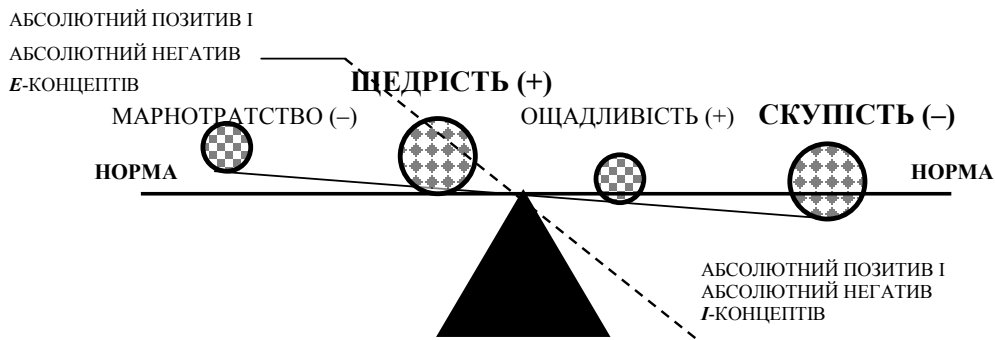
1. Британська лінгвокультура

2. Німецька лінгвокультура

3. Українська лінгвокультура

4. Російська лінгвокультура

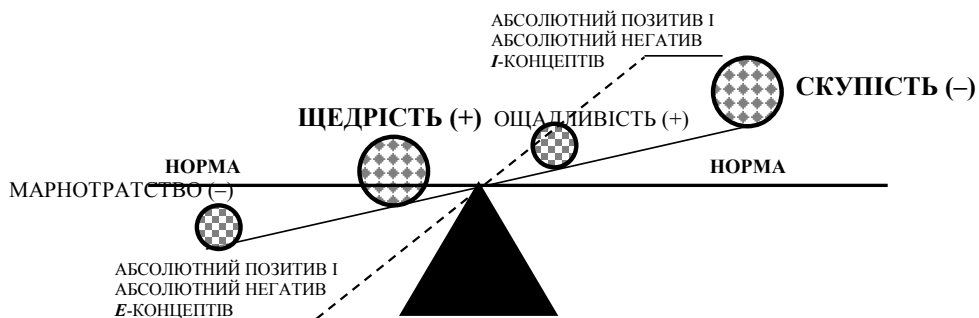

Рис. 3. Позиція концептів ЩЕДРІСТЬ і СКУПІСТЬ на «аксіологічних терезах» згідно з «усталеним» сприйняттям цих концептів британцями, німцями, українцями та росіянами

контролю». Проте, на відміну від британців і німців, українці все ж таки можуть «виходити» за межі власного внутрішнього світу за допомогою, як мінімум, двох своїх національних рис: певної фаталістичності (відповідальність за свої невдачі/ свою бездіяльність можуть приписуватися якимсь зовнішнім чинникам/силам) та емоційної відкритості (гостинність, щедрість). При цьому підвищена чутливість української душі, її вразливість спричинюють слабку вольову регуляцію в українців, яка призводить до переваги емоційності, споглядальності, мрійливості над волею в їхньому характері. Це, у свою чергу, породжує певну спрямованість української психіки на власний внутрішній світ і зосередженість на своїй внутрішній свободі, тобто інтровертність.

Як бачимо, в українців значною мірою домінують «закриті» риси характеру, що з певною умовністю дає змогу стверджувати про «замкненість» українського характеру загалом. Навіть «широчінь»/«відкритість» степного простору України сприяла формуванню в українців не так «відкритих» рис («широка душа», «відкрите серце», щедрість, гостинність, чуйність тощо), як, навпаки, «закритих» (домінування індивідуалізму, егоцентризму, інтровертності, «кордоцентризму»). Тому така риса українців, як гостинність, що безпосередньо пов'язана з щедрістю, не є, на нашу думку, вагомою підставою для того, щоб стверджувати про «переважання» в українській лінгвокультурі «відкритого» ставлення до власності, тобто щедрості. Скоріш за все в українців домінує ощадливість, що засвідчують також численні авто- й гетеростереотипи та аналіз фактичного матеріалу, проведений нами в попередніх розвідках.

4. Російська лінгвокультура. До основних рис російського національного характеру належать відкритість («широчінь душі»), відвертість, деякою мірою навіть безцеремонність), емоційність (чуйність, жалість і под.), релігійність, ірраціональність, непрактичність, чітко виражений колективізм, стійкість до життєвих негараздів, особлива гостинність і щедрість, покірність і перманентне прагнення до справедливості [1; 7; 18; 19].

Показово, що, на відміну від українців, де широкі українські степи сприяли формуванню переважно «закритих/замкнених» рис їхнього національного характеру, «забитість» (М.О. Бердяєв) «російської душі» простором/широчінно спричинила зворотній ефект: у російському національному характері домінують чітко виражені «відкриті» риси. Саме боротьба за виживання на безмежних, часто ще неокультурених людиною просторах вимагала колективної праці та колективної безпеки. Це й заклало підвалини відомого російського колективізму, який протиставляється індивідуалізму британців, німців та українців. Колективізм є тим стрижнем характеру росіян, який активує інші «відкриті» риси: відкритість, емоційність, гостинність і щедрість. «Замкнути» внутрішній світ росіян у собі не спроможна навіть їхня релігійність, оскільки, окрім Бога та власної сили, вони завжди покладаються ще й на щось «третє» (наприклад, на відоме російське фаталістичне «авось»). Це свідчить про «зовнішній локус контролю» росіян, які часто відповідальність за свої вчинки перекладають на якісь міфологічно-примарні «треті» сили.

Результати, наведені в таблиці, унаочнимо за допомогою «аксіологічних терезів» (див. рис. 3).

«Аксіологічні терези» чітко унаочнюють, у яких із зіставлених лінгвокультур простежується (1) найбільш подібне ставлення до власності, а в яких – (2) найбільш контрастне. Перше ставлення виявляють, як бачимо, британський і український

мовні соціуми, оскільки концепти ЩЕДРІСТЬ і СКУПІСТЬ при спільній домінувальній ощадливості в цих соціумах найближче розташовані на «аксіологічних терезах» до норми, а друге – німецький і російський, бо в німецькомовному соціумі домінування ощадливості є найбільш значним (помітне відхилення від норми), натомість у російськомовній спільноті домінує щедрість. При цьому, звичайно, риси досліджуваних національних характерів можуть суттєво відрізнятися, оскільки тут є релевантним інший принцип – поділ на германські та східнослов'янські лінгвокультури. Відповідно, германські мовні спільноти – британська й німецька – мають більше спільних рис у їхніх національних характерах, порівняно зі східнослов'янськими – українською та російською, і навпаки (див. таблицю 2).

Висновки. Визначивши «усталене» положення концептів ЩЕДРІСТЬ і СКУПІСТЬ у зіставлених лінгвокультурах на основі аналізу фактичного матеріалу, здійсненого нами в попередніх розвідках, і висновків лінгвокультурологів, етнолінгвістів, психолінгвістів щодо особливостей національних характерів представників зазначених лінгвосоціумів, ми з'ясували, що основними чинниками, які впливають на домінування щедрості або скупості в зіставлених лінгвокультурах, є такі:

1) залежність «замкненості»/«відкритості» національного характеру носіїв аналізованих мов від простору (ареалу) їхнього проживання;

2) кореляція «замкненості»/«відкритості» характеру з домінуванням у відповідній спільноті індивідуалізму/колективізму;

3) залежність «замкненості»/«відкритості» характеру від раціональності/ірраціональності та прагматизму/непрактичності представників досліджуваних лінгвокультур.

«Аксіологічні терези» чітко унаочнили, що, по-перше, найбільш подібне ставлення до власності виявляють британський та український мовні соціуми, оскільки при спільній домінувальній ощадливості концепти ЩЕДРІСТЬ і СКУПІСТЬ у цих соціумах найближче розташовані на «аксіологічних терезах» до норми; по-друге, найбільш контрастне ставлення простежується в німецькій і російській лінгвоспільнотах, бо в німців домінування ощадливості є найбільш значним (помітне відхилення від норми), натомість у росіян домінує щедрість.

Методологічно перспективним вважаємо встановлення змін у ставленні до власності шляхом порівняння усталених (фразеологія) та актуальних (контекстний аналіз ключових слів на основі сучасних лінгвокорпусів) уявлень про щедрість і скупість у кожній із зіставлених лінгвокультур.

Література:

1. Бердяев Н.А. Судьба России / Н.А. Бердяев. – М. : Советский писатель, 1990. – 346 с.
2. Голембовская Н.Г. Национально-культурные особенности вербализации антиномии «ЖАДНОСТЬ – ЩЕДРОСТЬ» русскими и литовскими паремиями / Н.Г. Голембовская // Вестник Волгоградского гос. ун-та. Сер. 2 «Языкознание». – 2013. – № 1 (17). – С. 175–179.
3. Городецкая О.В. Национально-марковані концепти в британській мовній картині світу XX століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.В. Городецкая. – К., 2003. – 18 с.
4. Долевец С.Н. Динамика морально-этических концептов СКУПОСТЬ и ЩЕДРОСТЬ в русском литературном языке XIX – начала XXI веков : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / С.Н. Долевец. – Ростов-на-Дону, 2008. – 22 с.
5. Донченко О. Архетипи соціального життя і політика: Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення : [монографія] / О. Донченко, Ю. Романенко. – К. : Либідь, 2001. – 334 с.

6. Зинченко В.Г. Межкультурная коммуникация. Системный подход : [учебное пособие] / В.Г. Зинченко, В.Г. Зусман, З.И. Кирнозе. – Нижний Новгород : Изд-во НГЛУ им. Н.А. Добролюбова, 2003. – 192 с.
7. Касьянова К. О русском национальном характере / К. Касьянова. – М. : Академический проект, 2003. – 560 с.
8. Кобозева И.М. Немец, англичанин, француз и русский: выявление стереотипов национальных характеров через анализ коннотаций этнонимов / И.М. Кобозева // Вестник МГУ. Серия 9 «Филология». – 1995. – № 3. – С. 102–117.
9. Кульчицкий О. Рисы характерологии украинского народа / О. Кульчицкий // Энциклопедия українознавства : у 2 т. / під гол. ред. В. Кубійовича, З. Куделі. – Мюнхен ; Нью-Йорк : Молоде життя, 1949. – Т. 1. – 1949. – С. 708–718.
10. Маланюк Є. Книга спостережень: проза / Є. Маланюк. – Торонто : Гомін України, 1962. – 528 с.
11. Мізін К.І. Морально-етичний параметр концепту «ЩЕДРИСТЬ» у британській, німецькій, українській і російській лінгвокультурах / К.І. Мізін, О.О. Петров // Мовознавство. – 2014. – № 5(278). – С. 71–80.
12. Неклюдова Е.М. Вербализация концепта «щедрость» в английской языковой картине мира / Е.М. Неклюдова // Молодой ученый. – 2016. – № 8. – С. 1145–1148.
13. Петров О.О. Лінгвокультурні особливості організації номінативних полів бінарних концептів ЩЕДРИСТЬ – СКУПИСТЬ у британській, німецькій, українській та російській лінгвокультурах / О.О. Петров // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: зб. наук. праць. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – Вип. 49. – С. 315–320.
14. Петров О.О. Філософсько-релігійний, психологічний і морально-етичний параметри концепту СКУПИСТЬ у британській, німецькій, українській і російській лінгвокультурах / О.О. Петров // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Філологія (мовознавство)»: зб. наук. праць. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер»», 2014. – Вип. 20. – С. 269–277.
15. Петров О.О. Релевантні кореляції бінарних концептів ЩЕДРИСТЬ – СКУПИСТЬ у концептних картинах світу британців, німців, українців і росіян / О.О. Петров // Наукові записки. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». – Кіровоград : Видавець Лисенко В.Ф., 2015. – Вип. 137. – С. 605–612.
16. Петров О.О. Метафоричне моделювання когнітивної структури концепту ЩЕДРИСТЬ у британській, німецькій, українській і російській лінгвокультурах: особливості фразеологічної об'єктивації / О.О. Петров // Opera slavica : Slavistiké rozhledy. – 2016. – Ročník XXVI, číslo 2. – S. 17–26.
17. Петров О.О. Ціннісні переорієнтації мовних спільнот крізь призму методологічного симбіозу зставної лінгвокультурології, фразеології та корпусної лінгвістики / О.О. Петров // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць / гол. ред. М.Є. Скиба. – Хмельницький : ФОП Бідюк Є.І., 2016. – Вип. 10. – Т. 2 (К–П). – С. 262–272.
18. Психосемантический анализ стереотипов русского характера: кросскультурный аспект / [Д. Пибоди, А.Г. Шмелев, М.К. Андреева, А.Е. Граменицкий] // Вопросы психологии. – 1993. – № 3. – С. 101–109.
19. Садохин А.П. Культурология. Теория культуры : [учебное пособие для вузов] / А.П. Садохин, Т.Г. Грушевицкая. – 2-е изд. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 487 с.
20. Семёнова Н.В. О русской щедрости / Н.В. Семёнова // Вестник Новгородского гос. ун-та. – 2009. – № 52. – С. 68–71.
21. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів ; упоряд. М. Шафовал. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 341 с.
22. Яроцька Г.С. Концепт «марнотратність/бережливість/скуπισьть/щедрість» як фрагмент економічної свідомості українців / Г.С. Яроцька // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки: Мовознавство». – 2009. – № 16. – С. 170–175.
23. Hacke A. Deutschlandalbum / A. Hacke. – München : Verl. “A. Kunstmann GmbH”, 2012. – 222 S.
24. Koydl W. Gebrauchsanweisung für Deutschland / W. Koydl. – München : Piper Verl. GmbH, 2012. – 232 S.
25. Malmqvist A. SPARSAMKEIT und GEIZ, GROSSZÜGIGKEIT und VERSCHWENDUNG. Ethische Konzepte im Spiegel der Sprache / A. Malmqvist. – Umeå : Umeå universitet, 2000. – 186 S.
26. Rotter J.B. Social learning and clinical psychology / J.B. Rotter. – N.Y. : Prentice-Hall, Inc, 1954. – 466 p.

Петров А. А. «Аксиологические весы» как показатель ценностных ориентаций в современной британской, немецкой, украинской и русской лингвокультурах

Аннотация. В статье проанализированы устойчивые представления представителей британской, немецкой, украинской и русской лингвокультур о щедрости и скупости как морально-этических качеств человека, которые наглядно представлены в виде «аксиологических весов». Исследовано влияние на доминирование щедрости или скупости тех факторов, которые непосредственно коррелируют с чертами национального характера представителей данных лингвокультурных сообществ.

Ключевые слова: концепт, морально-этический концепт, концептуальная картина мира, лингвокультура, сопоставительная лингвокультурология, «квадрат ценностей», «аксиологические весы», фразеология, национальный характер.

Petrov O. “The axiological weighing scales” as an indicator of value orientations in the modern British, German, Ukrainian and Russian linguocultures

Summary. The article deals with the analysis of the fixed conception of generosity and stinginess as personal moral-ethic traits of character in the British, German, Ukrainian and Russian linguocultures, which is represented in the form of “the axiological weighing scales”. The influence of the factors, which determine the prevalence of generosity and stinginess in the mentioned lingual societies and correlate with the traits of the national character of their representatives are introduced in the article.

Key words: concept, moral-ethic concept, conceptual picture of the world, linguoculture, comparative linguoculturology, “value square”, “axiological weighing scales”, phraseology, national character.